

УДК 665.3(477)(045)

Лозовський О.М. к.е.н., доцент

Вінницького торговельно економічного інституту Київського національного
торговельно – економічного університету

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОЛІЙНО-ЖИРОВОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

У статті розглянуто складові експортного потенціалу підприємств олійно-жирової галузі, досліджується вплив факторів внутрішнього економічного середовища та міжнародного ринку на подальший розвиток підприємств галузі, параметрів їх ефективного функціонування. Визначено основні шляхи вдосконалення управління експортним потенціалом олійно – жирових підприємств та роль держави у сприянні розвитку експортного потенціалу галузі.

Ключові слова: експортний потенціал, олійно-жирова галузь, соняшникова олія, насіння соняшника, експорт, якість, конкурентоспроможність, маркетинговий підхід, ринкова стратегія, товарний ринок, інфраструктура, логістика, зовнішнє мікросередовище, макросередовище.

Lozovsky O.

THE MAIN TRENDS OF THE FORMATION OF EXPORT POTENTIAL OF OIL AND FAT INDUSTRY IN UKRAINE UNDER FINANCIAL INSTABILITY

The article is researched the components of the export potential of oil and fat industry enterprises, investigated the influence of internal factors of the economy and the international market for further development of the industry, the parameters of their effective operating. The main ways of improving the management of export potential oil and fat enterprises and the role of the government in development the export potential of the industry.

Key words: export potential, oil and fat industry, sunflower oil, sunflower seeds, export, quality, competitiveness, marketing approach, market strategy, product market, infrastructure, logistics, external microenvironment, macro environment.

Лозовский А.Н.

ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ФОРМИРОВАНИЯ ЭКСПОРТНОГО ПОТЕНЦИАЛА МАСЛОЖИРОВОЙ ОТРАСЛИ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ФИНАНСОВОЙ НЕСТАБИЛЬНОСТИ

В статье рассмотрены составляющие экспортного потенциала предприятий масложировой отрасли, исследуется влияние факторов внутренней экономической среды и международного рынка на дальнейшее развитие предприятий отрасли, параметров их эффективного функционирования. Определены основные пути совершенствования управления экспортным потенциалом масложировых предприятий и роль государства в содействии развитию экспортного потенциала отрасли.

Ключевые слова: экспортный потенциал, масложировая отрасль, подсолнечное масло, семена подсолнечника, экспорт, качество, конкурентоспособность, маркетинговый подход, рыночная стратегия, товарный рынок, инфраструктура, логистика, внешняя микросреда, макросреда.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Експортний потенціал олійно-жирової галузі є доволі вагомим індикатором розвитку сільськогосподарського виробництва, про що свідчить частка експорту даної галузі в загальних обсягах експорту агропромислового комплексу та харчової промисловості України, яка відповідно становить 23,4% та понад 50%. Сьогодні експорт стає стабілізуючим фактором та сприяє вирішенню багатьох економічних та соціальних проблем, що особливо доречно в умовах кризи, яка охопила переважну більшість секторів економіки країни. Тому

ефективне управління експортним потенціалом підприємств олійно-жирової галузі набуває все більшого значення в умовах фінансової нестабільності та постійної нестачі грошових коштів суб'єктів господарювання.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Вагомий внесок у розробку проблеми розвитку олійно – жирової галузі країни зробили такі відомі вітчизняні дослідники, як: С. П. Капшук, Т. І. Олійник, М. В. Присяжнюк, П. Т. Саблук, А. В. Фаїзов, О. М. Шпичак та інші. Окремі аспекти конкурентоспроможності олійно-жирової продукції досліджувалися М. М. Поповим, В. С. Каретниковою, В. Л. Листопадом, В. Яблонським та іншими. Проте, питання ефективного управління експортним потенціалом підприємств олійно-жирової галузі в сучасних умовах потребують подальшого дослідження, оскільки дана галузь є однією з найбільш бюджетоутворюючих в структурі харчової індустрії економіки країни.

Цілі статті. Метою дослідження є оцінка та аналіз експортного потенціалу підприємств олійно-жирової галузі країни, визначення недоліків та окреслення перспектив її подальшого поступового розвитку в умовах фінансової нестабільності та економічної кризи.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Динамічний розвиток олійно – жирової галузі та оптимальне використання її експортного потенціалу є неможливим без ґрунтовного аналізу та узагальнення сучасних тенденцій функціонування вітчизняного ринку рослинних олій, визначення проблемних питань та розробці заходів щодо їх подолання. Дана галузь, на сьогоднішній день, для економіки країни, має стратегічно важливе значення, оскільки виступає найстабільнішим джерелом валютних надходжень.

Експортний потенціал галузі, як похідний експортного потенціалу відповідних профільних організацій, виступає у вигляді цілісної системи взаємодіючих та взаємопов'язаних елементів, процесів та ресурсів, які використовуються на підприємствах, або можуть бути використані у майбутньому [9]. Тому аналіз експортного потенціалу підприємств олійно-жирової галузі, на нашу думку, доцільно здійснювати на рівні трьох основних блоків:

- перший блок – це рівень економічного розвитку самих підприємств-виробників;
- другим є аналіз внутрішнього економічного середовища країни та умов виходу на зовнішній ринок;
- третій, зовнішні умови, які діють у країнах-експортерах продукції, їх торговельний режим, потенціал, розмір, місткість, ефективність, тощо.

При проведенні оцінки експортного потенціалу підприємств-виробників олійно-жирової галузі слід відзначити, що він залежить від внутрішніх можливостей та ресурсів самих підприємств, а саме: техніко-технологічної бази, кваліфікації кадрів, методів управління, фінансів тощо.

На даний час українська олійно-жирова галузь має сучасні виробничі потужності з переробки насіння олійних культур, які постійно нарощуються. Сьогодні вітчизняні олійноекстраційні заводи мають можливості переробляти до 15 млн. тонн насіння, що на 1 млн. тонн більше, ніж, скажімо, у 2013 році [5]. Зростання виробничих потужностей за останні 16 років відбувалося, як за рахунок нарощування власних ресурсних можливостей, так і за рахунок будівництва нових підприємств. На найближчий час тенденцію нарощування виробничих потужностей буде збережено, оскільки основні виробники олійно-жирової галузі мають наміри і надалі будувати нові заводи та модернізувати існуючі.

Разом з тим, у використанні виробничих потужностей підприємств олійно – жирової галузі спостерігається низка негативних тенденцій. Вони, як правило, завантажені на 80%, максимум 85%. У першу чергу це стосується тих підприємств, що не входять до складу так званих «основних гравців» на ринку. Домінуючими

виступають давальницькі схеми переробки сировини, посилюються процеси концентрації на ринку, в деяких випадках переважає експорт сировини над її трансформацією в кінцевий продукт. Тенденція позитивного ефекту зростання масштабів виробництва стримує входження в галузь нових конкурентів. В результаті маємо дисбаланс між величиною виробничих потужностей і обсягом олійного насіння, яке надходить на переробку.

В українській олійно-жировій галузі останнім часом спостерігається значна концентрація виробництва. Так, у 2013/2014 маркетинговому році, який, до речі, триває з 1 вересня попереднього року до 31 серпня поточного року (далі – МР), п'ятірка найбільш потужних виробників та експортерів соняшникової олії в Україні виробила понад 60% від загального обсягу виробництва нерафінованої олії (табл.1).

Таблиця 1.

Основні виробники соняшникової олії в Україні у 2013-2014 МР

№	Назва виробника	Частка від загального обсягу виробництва, %	Експорт	
			млн. тонн	Частка від загального обсягу експорту, %
1	Аграрна група «Кернел»	25,6	0,870	22,0
2	Кіровоградська група «Креатив»	10,2	0,476	12,0
3	ТОВ «АТ «Каргіл»	9,9	0,392	10,8
4	Дніпропетровська компанія «Агрокосм»	8,1	0,363	8,9
5	Промислова група «Віол»	6,7	0,309	7,6

Перше місце на українському олійно – жировому ринку по праву займає аграрна група «Кернел» - 25,6% від загального обсягу виробництва соняшникової олії в Україні, 0,870 млн.тонн з яких, було поставлено на експорт. Друге місце посідає Кіровоградська група «Креатив» з показником у 10,2% від загального обсягу виробництва, з яких 0,476 млн.тонн експортовано на зовнішні ринки. Далі розташувались ТОВ АТ «Каргіл» з відповідним обсягом експорту у 0,392 млн.тонн, або 9,9% від загального експорту продукції, Дніпропетровська компанія «Агрокосм» з показником у 8,1% від загального обсягу виробництва, та замикає п'ятірку найпотужніших виробників промислова група «Віол».

Загалом по Україні на долю першої десятки найбільших операторів припадає понад 80% виробництва соняшникової олії, що є свідченням досить значної монополізації даної галузі. Водночас в галузі функціонує незначна кількість малих та середніх підприємств, які розташовані у невеликих районних містах та селищах і обслуговують, переважно, місцеві потреби в соняшниковій нерафінованій олії [3]. На жаль, малі та середні підприємства не мають можливості активно впроваджувати новітні технології, здійснювати модернізацію виробництва і як наслідок не реалізують власну продукцію на зовнішньому ринку.

Характерною особливістю функціонування підприємств олійно-жирової галузі України є наявність розвиненої інфраструктури: логістики, елеваторів, морських портів тощо. Будівництво нових потужних олійно-переробних заводів здійснюється, як правило, з максимальним наближенням до портів, що скорочує транспортні витрати на доставку експортного вантажу. Крім того у шести портах України збудовано тринадцять наливних терміналів для збуту соняшникової олії [5].

Українські олійноекстракційні заводи активно впроваджують енергозберігаючі технології та переходять на альтернативні види енергозабезпечення, використовуючи відходи виробництва - соняшникове лушпиння у якості палива [6]. Таке паливо має низку переваг: високу тепловіддачу, низьку собівартість, відсутність викидів сірки в навколишнє середовище, що безумовно робить його екологічно чистим продуктом.

Лушпиння соняшнику дозволяє економити газ - основного енергоресурсу у виробництві олії, що є особливо актуальним враховуючі нинішні відносини України з Росією з питань енергозабезпечення. Переобладнання котелень на використання даного

виду сировини надає можливість поступового переходу до режиму повного самозабезпечення парою, яка використовується в технологічних процесах, опаленні приміщень, а у перспективі і можливої часткової заміни електроенергії. Отже, підприємства отримують додаткові можливості щодо зниження собівартості та підвищенню конкурентоспроможності виготовленої продукції.

Сучасний маркетинговий підхід формування ринкової стратегії позиціонування повинен полягати в подальшому удосконаленні якості як засобу задоволення потреб споживачів. Не зважаючи на те, що якість української соняшникової олії є досить високою, питання планування найбільш ефективних напрямків покращення якості необхідно для розробки стратегії утримання і розширення товарного ринка.

На наш погляд, удосконалення контролю якості, перш за все, необхідно здійснювати на основі підвищення якості сировини та мінімізації змісту шкідливих речовин у насінні. Забезпеченню заданого рівня якості сприятиме модернізація сушильних апаратів, використання технології безконтактної сушки насіння і що вкрай важливо, переформатування свідомості персоналу з питань контролю якості. Якість повинна стати головною метою підприємницької діяльності, «способом життя» всіх працівників, їх повсякденною турботою.

Отже, перша складова експортного потенціалу підприємств олійно –жирової галузі залежить лише від власної системи менеджменту, перспективності мислення керівників, вміння використовувати обмежені ресурси в напрямку досягнення максимального ефекту синергії.

Наступною, на менш важливою, складовою експортного потенціалу виробників олійно – жирової галузі є можливості і загрози, що існують у внутрішньому економічному середовищі країни і визначають умови виходу на зовнішній ринок.

До найбільш вагомих факторів зовнішнього мікросередовища слід віднести економічну і політичну ситуацію, що склалася в Україні, можливість та доступність кредитування та страхування, законодавче та митно-тарифне регулювання, державне стимулювання зовнішньоекономічної діяльності, компенсація державою витрат на впровадження інновацій, повне та своєчасне відшкодування ПДВ тощо.

Останнім часом в Україні спостерігається значне погіршення бізнес-клімату, мають місце високі відсоткові ставки за кредитами (35% та вище), багато банків відмовляються від кредитування на довгострокову перспективу, спостерігається відтік капіталу за кордон, і як результат, підприємства - виробники стикаються з проблемою відсутності обігових коштів, що стримує їх подальший розвиток та експортні можливості. Неефективною, на наш погляд, є і діюча в Україні система страхування суб'єктів господарювання.

Негативним чином на подальший розвиток експортного потенціалу підприємств галузі, впливає нестабільна економічна та політична ситуація, військові дії на сході країни, небажання, а в деяких випадках неспроможність, держави проводити ефективні економічні реформи. Все це є вирішальним фактором затримки надання країні кредитів МВФ та притоку інвестицій в галузь.

Зокрема, конфлікт на сході України унеможлиблює повне використання потужностей підприємств з переробки насіння соняшника у Донецькій і Луганській областях, що становить 1,6 млн. тонн, або 11% від загальних потужностей (14,5 млн. тонн) з переробки олійних культур в Україні. Загальні ж посіви соняшника на Донбасі складають близько 800 тис. га. або 16%, з 5 млн. га. в цілому по Україні під врожай 2014 року [5].

Навіть прогнозоване зниження обсягів виробництва та експорту соняшникової олії на Донбасі у 2014/2015 МР не змогли передбачити зупинку низки переробних підприємств галузі. Тому, близько 1 млн. тонн насіння соняшника довелося перевозити в інші регіони України для переробки, зокрема на ТОВ «Градоля» м. Кіровоград [5].

Через військові дії, серйозних пошкоджень отримав один із найпотужніших виробників соняшникової олії ТОВ «АТ «Каргіл», завод якого у Донецьку захопили

озброєні сепаратисти. Також, довгий час не працювала компанія «Славянсколія». Все це негативним чином впливає на експортні можливості підприємств олійно – жирової галузі країни.

Стосовно митно-тарифного регулювання олійно-жирової галузі, слід зазначити, що діюче на Україні вивізне (експортне) мито на насіння соняшника у розмірі 10% митної вартості товару стимулює подальший розвиток галузі, а його відміна практично залишить галузь без сировини. Крім того, періодичне подання до розгляду Верховною Радою України законопроектів з введення експортного мита на олію соняшникову нерафіновану, останнє з яких було у травні 2014 року, є доволі тривожним сигналом, оскільки зазначене мито значно сповільнить експорт та дозволить основному конкуренту – Російській Федерації потіснити українські позиції на зовнішніх ринках.

Загалом протягом останніх років умови ведення бізнесу в Україні, на жаль, бажають кращого. Загрозливого впливу набуває забюрократизованість економіки, непомірна корупційна складова та відсутність стабільних та зрозумілих умов «економічної гри», що відлякує потенційних інвесторів. З 2014 року додалася ще й політична складова. Анексія Криму, фактичні відкриті бойові дії на сході країни негативно вплинули на життєдіяльність країни, особливо на її економіку, що спричинило: падіння курсу національної валюти; проблематичність отримання кредитів (великі відсотки, короткі терміни); погіршення загального бізнес-середовища; виникнення проблем з енергоресурсами та їх подальшого подорожчання; необхідність переформатування логістики та ін.

Саме ці проблеми, як і стабілізація економічної і особливо політичної ситуації на Україні, є тими стримуючими факторами, які перешкоджають ефективному функціонуванню та розвитку олійно – жирової галузі країни.

Економічна діяльність господарюючих суб'єктів завжди пов'язана з виникненням ризикових ситуацій на ринках збуту власної продукції. Ймовірність виникнення таких ситуацій збільшується за умов фінансової нестабільності та світової економічної кризи. Враховуючи той факт, що загальні обсяги виробництва соняшникової олії у 2013/2014 МР у світі становили 15,592 млн. тонн, з яких 4,65 млн. тонн або 29,8% вироблено в Україні [5], наша країна на сьогоднішній день є найбільшим експортером соняшникової олії у світі. Її частка у світовому експорті складає понад 50%. Тому наступною складовою експортного потенціалу галузі є моніторинг зовнішніх умов країн – експортерів продукції, з метою оцінки ймовірних загроз та їх упередження.

У структурі експорту соняшникової олії найбільшим попитом користується нерафінована олія. Пояснюється це тим, що країни-імпортери воліють самостійно, на власних потужностях, доочишувати та фасувати олію, що значно зменшує собівартість, витрати на транспортування та ризики, порівняно з рафінованою олією, що експортується переважно фасованою.

На даний час в світі відбувається жорстка конкурентна боротьба головних виробників соняшникової олії за ринки збуту. Основними конкурентами України на світовому ринку є Росія, Аргентина, Туреччина та ЄС. Так, у 2013/2014 МР світовий експорт соняшникової олії становив 7,034 млн. тонн., табл. 2 [5].

Таблиця 2.

Виробники соняшникової олії в світі у 2013-2014 МР

№	Назва країни	Експорт	
		млн. тонн	% від загального обсягу
1	Україна	4,060	57,7
2	Росія	1,45	20,6
3	Аргентина	0,620	8,8
4	Туреччина	0,350	5,0
5	ЄС	0,160	2,3
6	Інші країни	0,394	5,6

Головним конкурентом України на світовому ринку соняшникової олії виступає Російська Федерація. Її щорічні експортні поставки коливаються в межах 1,5-2,0 млн. тонн або близько п'ятої частини від загальних обсягів світового експорту. У разі зменшення експорту української соняшникової олії на світовий ринок, нішу України з високим ступенем імовірності може зайняти саме Російська Федерація.

На долю України у світовому експорті соняшникової олії припадає від 54% до 58% в залежності від МР. У 2013/2014 МР експорт соняшникової олії з України збільшився на 0,904 млн. тонн або на 28,6%, порівняно з минулим МР, що є рекордним показником за всі попередні роки. Понад третини виробленої соняшникової олії Україна експортує до Індії. Так, за результатами 2013/2014 МР експорт до Індії склав 1,562 млн. тонн або 37,3% від загального експорту соняшникової олії, до Європейського Союзу - 0,627 млн. тонн або 15% [8]. Третє місце серед країн, експортерів вітчизняної соняшникової олії, посідає Китай, з показниками 0,498 млн. тонн або 12% відповідно, рис. 1. Слід відзначити, що експорт олії до Китаю останнім часом має стійку тенденцію до зростання, так, у порівнянні з 2010/2011 МР він склав лише 10,3 тис. тонн.

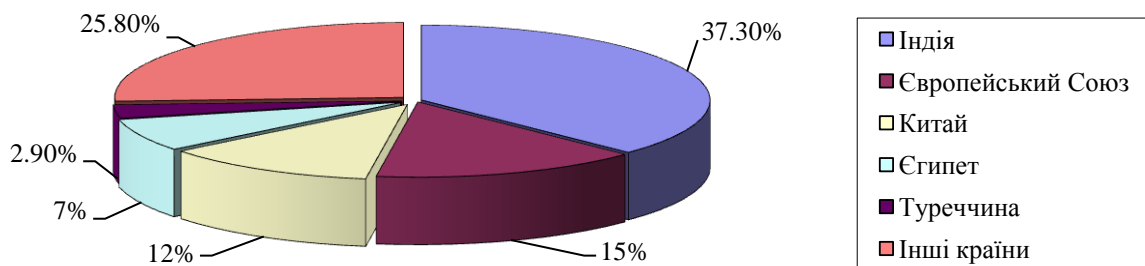

Рис. 1. Країни, до яких експортує соняшкову олію Україна у 2014 р.

Сьогодні конкурентна боротьба між українськими та російськими товаровиробниками олійно – жирової галузі розгортається на ринках Туреччини та Єгипту, одночасно, за нашими прогнозами, вона набуває особливої гостроти і на ринку КНР, оскільки у цій країні спостерігається динаміка стрімкого зростання споживання рослинних олій.

Китай щорічно споживає 34 млн. тонн рослинних олій, з яких 10 млн. тонн імпортується [5]. Незважаючи на те, що китайські споживачі надають перевагу пальмовій олії, тенденція зростання споживання соняшникової олії є досить суттєвою.

Стосовно маргаринової продукції, то в умовах фактичного припинення торгових відносин з Російською Федерацією у сегменті жирової продукції, українські виробники вимушені шукати нові ринки збуту. Найбільш пріоритетним є європейський ринок, для виходу на який вітчизняним експортерам необхідно здійснити низку організаційно-технічних заходів, які полягають у наступному:

- по-перше, підвищити якість маргаринової продукції до європейського рівня;
- по-друге, зменшити вміст транс-ізомерів;
- по-третє, забезпечити запровадження системи НАССР;
- по-четверте, забезпечити акредитацію лабораторій на підставі вимог стандартів ISO 17025.

На сьогоднішній день у світі прослідковується чітка тенденція до зростання попиту на олієвмісну сировину. Обсяги виробництва даної сировини є стабільними і знаходяться у межах 40 млн. тонн на рік, з яких незначна частина 1-1,5 млн. тонн йде на експорт, інша переробляється в країнах-виробниках. Уряди країн-виробників встановлюють значні експортні мита на насіння олійних культур з метою максимального завантаження власних переробних потужностей. Так, наприклад, уряд

Аргентини у 2013 році збільшив експортне мито на насіння олійних культур з 32% до 39%, а в Росії встановлено мито на рівні 14%, в Україні - 10% [5].

До найбільш вагомих, визначальних факторів експортного потенціалу підприємств олійно – жирової галузі країни, необхідно віднести:

- митні правила, які встановлюють країни-імпортери;
- квотування;
- валютний контроль тощо.

Для прикладу, Індія ввела ввізне мито на рослинні олії у розмірі 2,5% з подальшим ймовірним його збільшенням до 7,5%, що може стати стримуючим фактором експорту української соняшникової олії. Індійський ринок на даний час споживає 18 млн. тонн рослинних олій, та враховуючи те, що населення Індії становить понад 1 млрд. осіб, споживання рослинних олій може зрости з 18 до 27 млн. тонн, що є перспективним для українських виробників. Цей фактор навпаки є стимулюючим [5]. Для експорту української соняшникової олії, скажімо, до Китаю обов'язковою вимогою є надання відповідних фітосанітарних сертифікатів.

Згідно з підписаною Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом було відмінено 2% мито на українську соняшкову олію, внаслідок чого вітчизняна олія стала більш конкурентною порівняно з відповідним російським аналогом в країнах ЄС. Європейський Союз, також, встановлює відповідні правила стосовно експорту соняшникової олії. Так, до 01.07.2014 р. з боку ЄС діяв систематичний режим сертифікації української соняшникової олії, а з виявленням технічної олії в окремих партіях, були введені і вибіркові перевірки.

Отже, кожна країна - імпортер встановлює власні правила, обмеження, вимоги.

Виходячи з вищенаведеного, можна зробити висновок, що на ринку олійно – жирової продукції існує низка нерозв'язаних проблем, які стримують подальший розвиток галузі, а саме: неефективність економічних відносин та економічних зв'язків між учасниками ринку, монополізм підприємств із заготівлі, переробки, зберігання сировини та готової продукції; дисбаланс попиту і пропозиції; недоліки в економічному стимулюванні, фінансово – кредитній системі; не розвинутість науково – технічної бази, проблеми з сучасним обладнанням у виробництві й переробці олійних культур, випуску конкурентоспроможної продукції тощо.

З метою забезпечення перспективного розвитку експортного потенціалу олійно – жирової галузі України та збереження її провідного місця на світовому ринку, на наш погляд, необхідно реалізувати наступні заходи:

- посилити державний контроль за якістю олієвмісної сировини на основі забезпечення достатньої кількості досвідчених лабораторій в регіонах;
- надавати товаровиробникам державної економічної, технічної і освітньої підтримки з метою раціонального використання природних ресурсів, виготовлення конкурентоспроможної якісної сировини та експортноорієнтованої готової продукції;
- створити систему сприяння залученню внутрішніх та зовнішніх інвестицій та розробки спільних інвестиційних проектів;
- впроваджувати систему управління якістю, яка б відповідала міжнародним європейським стандартам;
- розробляти та реалізовувати, на підставі світових стандартів, програми державної підтримки аграрного сектору економіки країни;
- посилити конкурентний механізм через зниження рівня адміністративних бар'єрів на шляху входження на ринки нових підприємств;
- всебічне заохочення конкуренції серед покупців насіння соняшнику та недопущення недобросовісної конкуренції, вдосконалення системи регулювання нижньої і верхньої межі закупівельних цін у виробників насіння соняшнику переробними підприємствами;

- сприяти умовам укладання договорів між виробниками насіння соняшнику та переробними підприємствами безпосередньо, не використовуючи послуги посередників;

- сприяти розвитку системи лізингу обладнання;

- впроваджувати довгострокове маркетингове планування.

Висновки. Отже, в сучасних умовах фінансової нестабільності та кризи, коливань валютних курсів управління експортним потенціалом олійно-жирових підприємств полягає в розробці найбільш ефективних методів виробництва та розподілу продукції шляхом: оптимізації використання всіх наявних ресурсів організації; залучення додаткових ресурсів без значних фінансових витрат, використання акціонерного капіталу; активного застосування інновацій на підприємствах; подальшого впровадження енергозберігаючих технологій та модернізації підприємств; всебічного дослідження міжнародного економічного середовища та вибору потенційно можливого зарубіжного ринку; диверсифікації ринків збуту; забезпечення розширеного відтворення експортного потенціалу підприємства.

Врахування вище перелічених елементів дозволить підприємствам-виробникам олійно-жирової галузі удосконалити систему управління експортним потенціалом, наростити власні обсяги реалізації, що сприятиме збільшенню надходжень валютної виручки та зміцненню конкурентних позицій на ринку.

Список використаних джерел:

1. В 2014/15 маркетинговому році Україна зменшить виробництво соняшникової олії [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://agravery.com/ua/novyny/show/v-201415-marketingovomu-roci-ukraina-zmenshit-virobnictvo-sonjashnikovoi-olii>.
2. Захаренко Ю.В. Основні напрямки підвищення енергоефективності в олійно-жировій галузі // Збірник праць УкрНДІОЖ УААН. – 2008. – Вип.2. – С. 71 – 76.
3. Інвестиційна привабливість олійно-жирової галузі України [Електронний ресурс] - Режим доступу : http://pro-capital.ua/ua/press_center/invest-digest/investor/investyziyna-pryvablyvist-oliynogirovoyi-galuzi.
4. Капшук С. Стан та перспектива українського олієпрому // Пропозиція. – 2011. – № 6 (192). – С. 52–55.
5. Офіційний сайт асоціації «Укроліяпром» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukroilprom.org.ua.
6. Попов М.О. Проблема енергоефективності в олійно-жировій галузі // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Харків: НТУ «ХПІ». – 2012. - №25. – С. 183 – 186.
7. ТОП-5 імпортерів українського соняшникового шроту <http://agravery.com/ua/novyny/show/top-5-importeriv-ukrainskogo-sonjashnikovogo-shrotu>.
8. ТОП-5 імпортерів української соняшникової олії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://agravery.com/ua/novyny/show/top-5-importeriv-ukrainskoi-sonjashnikovoi-olii>.
9. Тюріна Н. М., Шелест С. О. Сутнісні характеристики експортного потенціалу // Проблеми науки. – 2009. – № 4. Т.3. – С. 189 – 196.

Рецензент д.е.н., професор Ткачук О.М.